

Memorandum

Lokale verkiezingen 2024

VZW
DITO
VERSTERKT
VERANDERT
VERBINDT

#laatjestemhoren
DITO

Dito wil alle drempels wegwerken zodat mensen met een beperking maximaal kunnen participeren in de maatschappij. Ook op lokaal vlak zijn er uitdagingen om tot een volledig toegankelijke maatschappij te komen.

Deze uitdagingen reiken verder dan het zorgen voor fysieke toegankelijkheid. Bij een toegankelijkheidsbeleid dient het lokaal bestuur rekening te houden met alle vormen van beperkingen en niet alleen met de noden van rolstoelgebruikers. Mensen met een auditieve, visuele of verstandelijke beperking hebben eveneens specifieke noden.

Participatie vormt een rode draad doorheen dit memorandum. Betrek personen met een beperking bij het beleid. Luister actief en zorg samen met hen voor een integraal toegankelijke gemeente.

Niet alleen personen met een beperking zullen voordeel halen uit een volledig toegankelijke stad maar ook senioren met mobiliteitsproblemen, ouders met een kindwagen, tijdelijk minder mobiele mensen (bv na een beenbreuk), anderstaligen... zullen allen gebaat zijn bij een integraal toegankelijkheidsbeleid.

Toegankelijkheid is een verhaal van iedereen.

Toegankelijkheid en mobiliteit

Zorg ervoor dat mensen met een beperking zich vlot kunnen verplaatsen.

Vervoer is een groot knelpunt voor mensen met een handicap. Nochtans is een goede mobiliteit cruciaal om te kunnen participeren aan de samenleving. Omdat mensen met een beperking vaak minder mogelijkheden hebben om zich te verplaatsen, zijn ze aangewezen op het openbaar vervoer. Helaas is dit verre van toegankelijk. Zo zijn bijvoorbeeld nog lang niet alle bushaltes toegankelijk of vlot bereikbaar. Ook rond parkeerbeleid worden vaak beslissingen genomen waar te weinig rekening gehouden wordt met personen met een handicap. Kwalitatieve voorbehouden parkeerplaatsen op strategisch gekozen plaatsen zijn een noodzaak. Ook lokale besturen moeten hun verantwoordelijkheden nemen om de mobiliteit van personen met een handicap te kunnen verbeteren.

Zorg voor voldoende toegankelijke voorbehouden parkeerplaatsen.

- Zorg ervoor dat min 6% van de parkeerplaatsen voorbehouden zijn voor personen met een handicap.
- Zorg dat voorbehouden parkeerplaatsen dicht bij de ingang van openbare gebouwen aangelegd worden.

- Zorg ervoor dat het toegangspad vanaf de parkeerplaats tot de ingang drempelloos is en toegankelijk is voor rolstoelgebruikers.
- Zorg voor een doordachte indeling van de parkeerplaatsen zodat er op een veilige manier kan in- en uitgestapt worden. Iemand met een beperking heeft hier vaak meer tijd en ruimte voor nodig.
- Zorg voor een duidelijk parkeerbeleid. Het moet duidelijk zijn voor iedereen (inwoners en bezoekers) waar je gratis kan parkeren en waar niet.
- Zorg voor controles op misbruik van de parkeerkaart.

Zorg voor toegankelijk openbaar vervoer.

- Zorg voor een voldoende groot aanbod. Zorg dat iedereen zich vlot kan verplaatsen over het hele grondgebied. Maak hierbij ook de nodige afspraken met buurgemeenten. Mobiliteit stopt niet aan de gemeentegrenzen. Hier spelen de vervoersregioraden een belangrijke rol. Deze bekijken het grotere mobiliteitsplan.
- Zorg dat alle openbare plaatsen en centra vlot bereikbaar zijn met het openbaar vervoer. Personen met een beperking moeten even vlot naar de winkel, het stadhuis, openbare diensten, het cultureel centrum... kunnen gaan dan iedere andere burger.
- Zorg voor toegankelijke bushaltes. Via het "Masterplan toegankelijke haltes" van Vlaanderen zijn er subsidies mogelijk. Per halte die toegankelijk gemaakt of heraangelegd wordt, is er een tussenkomst van 5000 euro mogelijk. Gebruik bij de aanleg van bushaltes de bushaltegids van De Lijn. Volg de richtlijnen die hierin duidelijk worden omschreven.
- Zorg waar nodig voor alternatieven op maat. Deze mogen echter geen definitief antwoord zijn op een ontoegankelijk openbaar vervoer. Prioritair moet het openbaar vervoer toegankelijk worden gemaakt. Enkel waar dit echt niet kan, dient vervoer op maat een noodoplossing te bieden. Deze noodoplossingen zijn de uitzondering en moeten op termijn overbodig worden. We blijven streven naar een volledig toegankelijk openbaar vervoer zodat personen met een beperking evenveel bewegingsvrijheid krijgen als personen zonder beperking.
- Zorg voor vlot bereikbare en toegankelijke hoppinpunten. Dito maakte enkele sensibiliserende filmpjes over toegankelijkheid van hoppinpunten. Meer info vind je op onze website: toegankelijke hoppinpunten - Dito vzw

Zorg voor toegankelijke voetpaden.

- Zorg ervoor dat verkeersborden op een goede manier ingeplant worden en niet in de weg staan of de vrije doorgang op het voetpad belemmeren voor rolwagengebruikers of kinderwagens.
- Sensibiliseer handelaars dat ze oog hebben voor een voldoende grote doorgang bij het plaatsen van reclameborden of terrassen.
- Maak particulieren attent op de noodzaak van een voetpad zonder hindernissen. Zorg dat er geen vuilniszakken, fietsen, geveltuintjes, bloembakken... de doorgang beletten. Een minimale vrije doorgang van 1m is op korte stukken voldoende maar een voetpad is het best 1,50 m breed zodat een rolwagengebruiker vlot een wandelaar kan kruisen. Ook is het dan mogelijk om te draaien op het voetpad en van richting te veranderen.
- Zorg voor voldoende afrijdbare borduren. Zeker bij kruispunten of zebrapaden is dit een must.

Zorg dat personen met een beperking hun stem kunnen uitbrengen.

Personen met een beperking moeten de kans krijgen om hun stem uit te brengen. Om dit mogelijk te maken, vragen we aan lokale besturen om hierbij aandacht te hebben voor toegankelijke verkiezingen.

- Zorg voor toegankelijkheid van de stembureaus. Ze moeten bereikbaar en betreedbaar zijn voor elke persoon.
- Zorg voor een toegankelijke ingang. Een drempel tot 2cm kan, maar een drempelvrije ingang is beter. Een oprijplaat of een hellend vlak kan hier een oplossing bieden bij kleine hoogteverschillen.

- Zorg dat toegangsdeuren breed genoeg zijn (min 85cm) en makkelijk bediend kunnen worden.
- Zorg dat glazen deuren voorzien zijn van een contrasterende strook op ooghoogte, heuphoogte en vloerniveau.
- Zorg voor zo weinig mogelijk losliggende of losstaande obstakels bv deurmat, kapstok, paraplubak, bloembakken...
- Zorg voor voldoende voorbehouden parkeerplaatsen dicht bij het stemlokaal.
- Zorg voor een kiss & ride strook aan de ingang van het stemlokaal. Zo verklein je de wandelafstand voor wie moeilijk stapt.
- Zorg voor een toegankelijke weg van en naar de stembureaus.
- Zorg voor een goede bewegwijzering naar de verschillende stemlokalen. Gebruik hierbij toegankelijke taal en universele pictogrammen.
- Zorg voor minimaal 1 aangepast stemhokje dat vlot toegankelijk is met een rolwagen. Zorg ervoor dat dit stemhokje duidelijk aangeduid is met een pictogram. Zorg voor een voldoende laag gordijn zodat discretie voor wie zittend stemt verzekerd is.
- Zorg dat rolwagengebruikers zittend kunnen stemmen.
- Zorg dat er in ieder stembureau een vergrootglas aanwezig is als hulpmiddel voor slechtzienden zodat ook zij hun stem zelfstandig kunnen uitbrengen.
- Zorg voor neutrale ondersteuning voor wie hulp nodig heeft bij het uitbrengen van zijn stem. De persoon met een handicap moet kunnen kiezen wie hem bijstaat.
- Geef bij digitaal stemmen een duidelijke uitleg rond hoe dit dient te gebeuren en dit niet enkel in bureaus waar er een eerste keer digitaal gestemd zal worden. Ook in bureaus waar er al vaker digitaal gestemd werd zullen mensen hier hulp bij nodig hebben.

- Zorg dat de leden van de stembureaus weten hoe ze personen met een handicap kunnen bijstaan op een klantvriendelijke manier.
- Zorg voor aangepast vervoer op de verkiezingsdag en kondig dit ruim op voorhand aan. Zo kunnen personen met een handicap die hier nood aan hebben dit tijdig aanvragen.

Publieke gebouwen moeten toegankelijk zijn als voorbeeld-functie.

Het lokaal beleid moet dit ook stimuleren bij handelaars in hun gemeente.

Bij verbouwingen of nieuwbouw van lokale infrastructuur moeten er steeds toegankelijkheidsadviezen ingewonnen worden en dienen deze maximaal geïntegreerd te worden in de bouwprojecten. Adviezen die niet gevolgd worden, moeten gegrond gemotiveerd worden. Aanpassen nadien is minder efficiënt en altijd duurder.

Het lokaal bestuur dient in te zetten op handhaving van de verordening rond toegankelijkheid. Ze moet niet enkel aanvraag-vergunningen controleren maar ook de uitvoering van de vergunde werken. De lokale besturen hebben hier ook een sensibiliserende rol door zelf het goede voorbeeld te geven bij eigen infrastructuur en ook correct te informeren over de richtlijnen rond toegankelijkheid aan ondernemers op hun grondgebied.

Het lokaal bestuur kan handelaars op verschillende manieren sensibiliseren en motiveren om hun zaak toegankelijk te maken. Dit kan bijvoorbeeld met premies bij een verbouwing om de zaak toegankelijker te maken of sensibiliserende projec-

ten i.s.m. verenigingen. Dito rolde reeds in verschillende gemeenten het project "Toegankelijke handelszaken" uit. Via dit project worden handelaars gestimuleerd om hun toegang toegankelijk te maken, onder meer via een bellend vlak. We zien dit als eerste stap naar een toegankelijke handelszaak. Meer info op onze website.

Participatie

Zorg ervoor dat mensen met een beperking actief kunnen participeren aan het beleid.

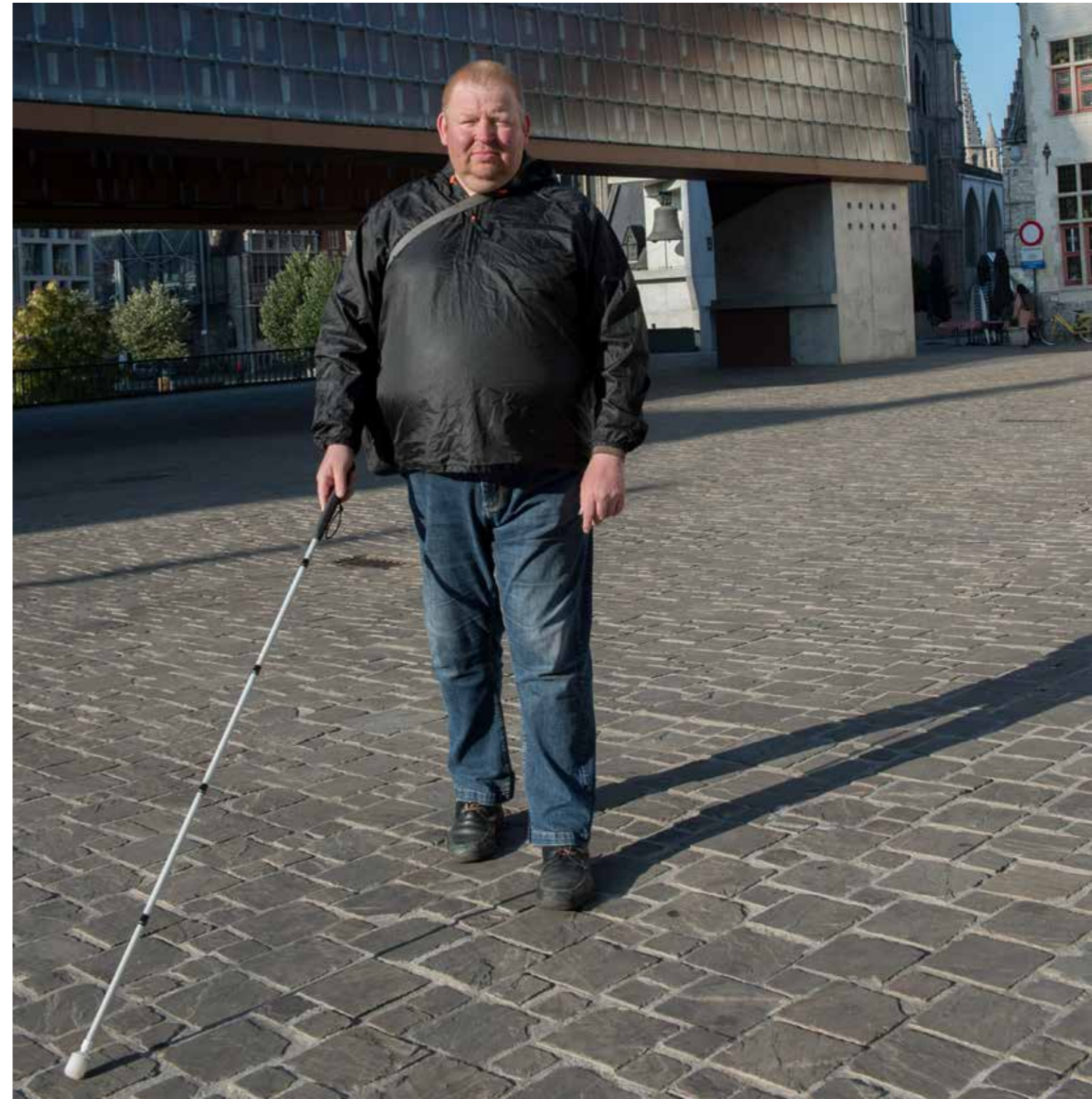
Iedereen moet kunnen participeren aan het beleid en de mogelijkheid krijgen knelpunten aan te halen en verbeterpunten voor te stellen. Personen met een beperking kunnen beter dan wie ook aangeven waar de knelpunten zitten die zij zelf dagelijks ervaren. Het betrekken van ervaringsdeskundigen kan op diverse manieren, gaande van een klassieke adviesraad tot het invoeren van een toegankelijkheidstoets op alle beleidsdomeinen.

Bij een toegankelijkheidstoets wordt er bij elke beleidsbeslissing de volgende vraag gesteld: "Zijn hier specifieke noden voor de personen met een beperking?". Deze noden worden het best beantwoord als men in dialoog gaat met personen met een handicap zelf.

Deze toegankelijkheidstoets moet ervoor zorgen dat het lokaal bestuur een integraal toegankelijkheidsbeleid voert. Dit betekent dat ambtenaren en beleid een automatisme ontwikkelen om bij elke stap die het bestuur zet rekening te houden met de noden van personen met een beperking. Hierbij is participatie en inspraak van de personen met een handicap noodzakelijk.

Het lokaal bestuur dient open te staan voor verschillende participatievormen naar gelang de intensiteit waarop personen met een handicap betrokken worden. Structurele overlegmomenten via een adviesraad maken hier deel van uit, maar zijn zeker niet de enige mogelijkheid. Maak op basis van je doelstellingen steeds opnieuw de afweging welk niveau van participatie het meest gepast is.

- Informeren is het niveau met de laagste intensiteit van betrokkenheid. De deelnemers luisteren en kunnen hier en daar vragen stellen. Zo kunnen infosessies interessant zijn om op een laagdrempelige manier goede praktijken zoals de European Disability Card bekend te maken bij bewoners met een handicap.

- Door burgers met een handicap te raadplegen via een focusgroep, enquête of meldingsfiche om problemen te signaleren, ga je een stapje verder. Je betreft de burgers door naar hun ervaringen te polsen rond beleidsthema's zoals wonen of mobiliteit of komt via cijfers meer te weten over hun achtergrond.
- Bij de raadpleging bepaal jij als lokaal bestuur het kader en de vraagstelling en zijn de antwoorden beperkt in omvang. Via adviezen kunnen personen met een handicap op eigen initiatief of op vraag uitgebreider hun stem laten horen. Dit is van belang bij complexere kwesties zoals de heraanleg van een plein.
- De leden van de adviesraad denken actief mee na, maar er is nog beperkt sprake van dialoog. Vervolgens kan je echt samen beleid gaan maken met de burgers via co-creatie. Dit kan tijdens de voorbereiding van het beleid via een intensieve samenwerking (denk aan gelote burgerraden), maar ook tijdens de uitvoering via gesubsidieerde burgerinitiatieven (denk aan de burgerbegroting).

Zorg bij ieder niveau van participatie dat deelnemers goed geïnformeerd worden over wat ze mogen verwachten. Zo voorkom je frustraties en verhoog je hun motivatie. Wat is het doel van hun deelname? Wat wordt er achteraf met hun inbreng gedaan en worden ze hiervan op de hoogte gehouden? Welk engagement wordt er van de deelnemers gevraagd?

Verplicht aanvragers van subsidies voor de organisatie van evenementen of burgerprojecten om rekening te houden met toegankelijkheid. Dit kan door in je reglement eisen te stellen naar toegankelijkheid toe. Beloon projectindieners die hier rekening mee houden.

Stel een toegankelijkheidsambtenaar aan.

Deze toegankelijkheidsambtenaar moet de inspraak versterken. Dit is iemand die de toegankelijkheidstoets moet bewaken en als taak heeft beleidsmakers aan te zetten hun dossier te toetsen op toegankelijkheid en eventuele noden voor personen met een beperking. Deze ambtenaar moet zorgen voor onderbouwd advies dat afgetoetst werd met personen met een handicap. De ambtenaar moet ook als taak krijgen hierover aan personen met een handicap terug te koppelen. De toegankelijkheidsambtenaar bouwt een band op met personen met een handicap en wordt als het ware een bondgenoot die mee de belangen van personen met een beperking bewaakt. Het lokaal bestuur verlaagt zo de drempel tot participatie. De toegankelijkheidsambtenaar moet een laagdrempelig aanspreekpunt zijn. Omgekeerd kan de toegankelijkheidsambtenaar toegankelijkheidsadviezen aftoetsen bij ervaringsdeskundigen. Zo wordt er gebouwd aan een sterke samenwerking en leert de toegankelijkheidsambtenaar samen met het beleid de noden van de personen met een handicap beter kennen.

Participatie is op alle beleidsdomeinen belangrijk.

Lokale besturen moeten ervoor zorgen dat mensen met een beperking vertegenwoordigd zijn in alle adviesraden zoals seniorenraad, cultuurraad, mobiliteitscommissie, milieuraad... Ook hier is hun ervaringsdeskundigheid waardevol en wordt vermeden dat de noden voor personen met een beperking uit het oog verloren worden.

Mensen met een beperking moeten maximaal aan het maatschappelijk leven kunnen participeren.

Mensen met een beperking moeten maximaal kunnen participeren aan het sociaal, cultureel, vrije tijd en sportaanbod in de gemeente. Stimuleer als lokaal bestuur dat verenigingen en clubs oog hebben voor toegankelijkheid. Dit door in subsidiereglementen toegankelijkheidsmaatregelen te belonen. Een event of clublokaal toegankelijk maken vraagt soms maar een kleine inspanning, maar is helaas nog geen evidentie bij veel organisatoren. Sensibilisatie is hier een must. De European Disability Card (EDC) is een kaart waarmee mensen hun erkenning als persoon met een beperking kunnen bewijzen. Erken als lokaal bestuur de EDC kaart en geef het goede voorbeeld aan aanbieders van sport en cultuuractiviteiten door zelf een aantal voordelen toe te kennen aan de kaarthouders. Enkele voorbeelden: gratis begeleider bij het zwemmen, gratis begeleider bij voorstelling in het cultureel centrum, mogelijkheid om de zaal eerder te betreden met begeleiding.... Zorg voor duidelijke info hierover op de lokale website, geef info over hoe de kaart aan te vragen en lijst op welke voordelen er in de gemeente gelden.

Personen met een beperking lopen een groter risico op armoede. Ook hier dient het lokaal bestuur actie te ondernemen. We vragen de lokale besturen het gebruik van de Uitpas waarbij mensen in armoede recht krijgen op een kansentariaf zeker te behouden en verenigingen en sportclubs aan te zetten hierin mee te stappen.

Lokale besturen kregen een regierol in het kader van e-inclusie. Men moet hierbij ook rekening houden met de noden van de personen met een beperking.

De versnelde golf van digitalisering is niet voor iedereen een haalbare kaart. Lokale besturen moeten ervoor zorgen dat de dienstverlening van het lokaal bestuur en OCMW bereikbaar blijft voor iedereen en niet alleen via digitale weg. Bijzondere aandacht voor personen met een beperking is hier nodig. De overheid investeert in heel wat mooie projecten maar deze focussen vooral op ouderen, werklozen en mensen in armoede. Ook de personen met een beperking zijn hier soms extra kwetsbaar. Niet alle personen met een beperking bezitten voldoende digitale vaardigheden. Deze groep mag niet vergeten worden en heeft tevens recht op een goede dienstverlening.

- Zorg ervoor dat initiatieven zoals digimaten, digihelpers waarbij vrijwilligers kwetsbare doelgroepen helpen bij digitalisering ook open staan voor de personen met een beperking en hun specifieke noden.
- Zorg hierbij voor toegankelijk taalgebruik, voldoende herhaling, 1 op 1 begeleiding.
- Zorg ook dat de personen met een handicap weten dat de projecten inclusief zijn.
- Zorg voor toegankelijke communicatie over deze e-inclusie projecten.
- Geef het goede voorbeeld en zorg voor een toegankelijke website en toegankelijke apps.

- Zorg voor een bemande helpdesk aan de onthaalbalie om mensen te helpen een afspraak te maken. Leer hen hoe ze het zelf kunnen door het samen te doen.

Als we evolueren naar steeds meer digitalisering in de dienstverlening en werken op afspraak komt er ruimte vrij. Lokale besturen zouden een deel hiervan moeten investeren in kwaliteitsvolle dienstverlening voor kwetsbaren. Ambtenaren krijgen ruimte om nabij de burger te komen bijvoorbeeld door zitdagen in buurtcentra, lokale dienstencentra, woonzorgcentra of zelfs huisbezoeken als dit de meest haalbare optie is voor de meest kwetsbare burgers.

VZW
DITO VERSTERKT
VERANDERT
VERBINDT

Wat kan Dito voor jou betekenen in de toekomst?

Dito heeft samen met ervaringsdeskundigen heel wat expertise opgebouwd rond toegankelijkheid en lokaal beleid. Deze expertise delen we graag met lokale besturen en adviesraden. Dit steeds op een opbouwende manier om mee na te denken over oplossingen.

Via **Laat je stem horen** brengen we mensen met een beperking samen om ervaringen uit te wisselen en zo van elkaar te leren. Ook bieden we vorming aan om onze vrijwilligers te versterken in hun rol als ervaringsdeskundige.

Wil je op de hoogte blijven? Word dan gratis digitaal lid via onze website www.ditovzw.be

Wil je nog meer te weten komen over onze Laat je stem horen werking en ons memorandum?

Volg één van onze digitale infosessies voor kandidaten lokale verkiezingen:

- Dinsdag 14 mei om 18u via Microsoft Teams.
- Woensdag 15 mei om 14u via Microsoft Teams. Inschrijven via de website of inschrijven@ditovzw.be

Kom als ervaringsdeskundige naar 1 van onze inspiratiedagen waar je leert hoe je met ons memorandum aan de slag kunt in jouw gemeente.

- Maandag 27 mei om 10u in Zwijnaarde, tramstraat 69
- Dinsdag 4 juni om 10 in Genk, Piehpelplein 4
- Woensdag 5 juni om 10u in Brugge, Zilverstraat 43
- Vrijdag 21 juni om 14u, in Kiel, Sint Bernardsesteenweg 200

Sluit je aan bij 1 van onze laat je stem horen groepen.

Meer info: info@ditovzw.be

VZW
DITO
VERSTERKT
VERANDERT
VERBINDT

#laatjestemhoren
DITO

Sint-Jansstraat 32-38

1000 Brussel

T 02 515 02 61

W www.ditovzw.be

f [dito vzw](https://www.facebook.com/ditovzw)